

Social Work & Education

© SW&E, 2020

УДК 378.147

DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.11.

Олексій Мошковський,
заступник голови Святошинської
районної в місті
Києві державної адміністрації,
Київ, Україна;
moshkovskyy.o@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7813-2818

Мошковський, О. (2020). Модернізація фізичного виховання майбутніх військових лікарів шляхом визначення їх темпераменту. Vol. 7, No. 4. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 549-556. DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.11.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЛІКАРІВ ШЛЯХОМ ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Анотація. Підготовка сучасних військових лікарів, це тривалий, багатоступеневий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, де набуття медичних знань на навичок знаходиться у нерозривному тандемі з фізичною підготовкою та спортивним вдосконаленням. Дана публікація присвячена ідеї модернізації організації сучасного процесу фізичного виховання і спортивного вдосконалення студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України.

В процесі дослідження було проаналізовано сучасну наукову літературу, здійснено педагогічне спостереження та проведено низку опитувань та тестувань. За результатами наукового пошуку в даній статті відображена ідея модернізації техніки викладання фізичної культури із застосування особистісно-орієнтованого підходу, одним з аспектів якого, являється врахування особливостей темпераменту студентів, при обранні для них спортивно-орієнтованих занять, які покликані вдосконалювати фізичні навички та гармонізувати свідомість майбутніх військових лікарів, професійна діяльність яких в подальшому буде пов'язана з колосальними фізичним навантаженнями та психоемоційним стресом.

Особистісно-орієнтований підхід та врахування темпераменту, як індивідуальних особливостей особистості при побудові фізичного виховання майбутніх військових лікарів, відображає основні сучасні тенденції та вимоги до освітнього процесу: модернізація, гуманізація та індивідуалізація і відповідає запитам сучасного студента, який являється кадровим потенціалом країни, а випадку з студентами факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, ще й кадровим резервом для національної безпеки та забезпечення обороноздатності країни.

Article history:

Received: September 22, 2020

1st Revision: November 11, 2020

Accepted: December 30, 2020

Ключові слова: фізичне виховання; темперамент; особисто-орієнтований підхід; військові лікарі; інноваційний підхід.

Вступ

Найважливішими завданнями сучасного українського суспільства є створення цілісної національної системи виховання молоді, що потребує докорінних змін формування самодостатньої особистості громадянина України, розвитку її соціальної активності, самоактуалізації, що, безумовно, неможливо без фізичної досконалості та гармонії з власним тілом (Паливода, 2019, с.21). Саме тому оптимізація процесу фізичного виховання, як спеціалізованої, цілеспрямованої, керуючої педагогічної діяльності, вимагає пошуку нових підходів до фізичної активності студентів вищих навчальних закладів України (Васькевич, Рогаль, 2019, с.24-28).

Проте, на думку Л. Лубишевої, в фізичному вихованні наразі пріоритет надається нормативному підходу, коли навчальний процес і діяльність кафедр направлені не на особистість студента, а на зовнішні показники, які характеризуються контрольними нормативами чергової навчальної програми. Примусове приписування особистості під усереднені нормативи не сприяє залученню студентів до сфери фізичної культури і формуванню свідомої потреби у фізичній досконалості. Тобто, при існуючому підході процес фізичного виховання втрачає суб'єктивне начало – людську особистість (Лотоненко, Стеблецов, 1996, с.5).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивченню темпераменту особистості присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких М. Акімова, Р. Кеттелл, Я. Стреляу, І. Павлов та багато інших. Структурний підхід до вивчення темпераменту описує його через набір ознак, характерологічних рис особистості. Цей підхід знайшов своє втілення в дослідженнях прихильників структурно-динамічної теорії рис (Г. Олпорт, Р. Кеттелл, Г. Айзенк та інших). Англійський дослідник Г. Айзенк створив структуру поведінкових якостей виходячи з детермінант поведінкових особливостей людини. На думку Г. Айзенка, стійкі особистісні риси людини розподіляються за двома основними параметрами: інтроверсія-екстраверсія (спрямованість на свій внутрішній світ або спрямованість назовні) і стабільність-нестабільність (рівень нейротизму). Достатньо висвітлена й проблематика прогнозування ефективності спортивної діяльності у відповідності до темпераменту особи. У дослідженнях Е. Ільїна (1979, 1983), І. Куликова, Ю. Усачова (1977), Ю. Курамшина (1975), М. Меерзона доводиться залежність якісних і кількісних параметрів при виборі виду спорту від типологічних особливостей особистості. Проте, переважну більшість робіт виконано в області теорії спортивних тренування, тому їх рекомендації повністю переносити в фізичне виховання студентської молоді не можна. Також, до теперішнього часу питання оптимізації навчальних програм фізичного виховання та спортивного

вдосконалення з врахуванням особливостей темпераменту, як обов'язкової складової індивідуального підходу серед студентів – майбутніх лікарів для Збройних Сил України, залишається не опрацьованими і потребують поглибленого вивчення.

Метою статті є розкриття взаємозв'язку між типом темпераменту студентів та обрання ними спортивно-орієнтованого заняття, що сприятимуть розвитку фізичних навиків та гармонізації свідомості.

Методологія дослідження. У контексті дослідження спершу використовувався метод «кабінетного дослідження», в результаті чого було здійснено аналіз даних публікацій та інших наукових матеріалів, щодо психофізіологічних особливостей людини при побудові спортивних тренувань, розміщених у наукометричній базі Google Scholar та ін. Наступним етапом дослідження, було безпосереднє тестування студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України Національного медичного університету імені О.О. Богомольця за методами Г. Айзенка та О. Белова (Тутушкіна, 1998) для визначення типу темпераменту та підбору ефективних для них спортивно-орієнтованих занять.

Основна частина

С. Сергєєв та А. Рошупкін у роботі «Урахування індивідуальних особливостей студентів у навчанні та вихованні» висловлюють думку, що навчально-виховний процес має максимально спиратися на індивідуальність. Необхідність індивідуального підходу і врахування індивідуальних особливостей обґрунтована відомим фактом, що будь-який вплив на особистість відбувається через її індивідуальні особливості, через «внутрішні умови», без урахування яких неможливий по-справжньому дієвий начально-виховний процес. Саме тому проблема індивідуалізації у навчанні є однією із головних передумов якісної освіти. Оскільки за навчальне середовище взято заклад вищої освіти, то можна стверджувати, що студент – це не просто особистість, на яку направлений педагогічний вплив, а й особистість, що переживає свої внутрішні етапи психологічного розвитку, що супроводжується певними закономірностями та проблемами. Час здобуття вищої освіти – це другий період юності або перший період зрілості, що відрізняється складністю становлення особистісних рис (Сергєєв, Рошупкін, 2015, с. 182). При цьому, рухові можливості кожної людини також залежать не тільки від антропометричних даних, але й від психологічних властивостей, зокрема, від темпераменту.

Знання особливостей темпераменту є обов'язковою складовою індивідуального підходу, як до особистості студента, так і до вибору виду

спортивної діяльності. Без оцінки типу вищої нервової діяльності неможливо досягти ефективної співпраці студентів і педагога, оскільки кожному типу темпераменту властиві якості, що детермінують спортивні результати (Шогенов, Ветвицкая, 2017, с.25).

На думку психолога А. Крилова, темперамент – це ті природжені особливості людини, що зумовлюють динамічні характеристики інтенсивності і швидкості реагування, ступеня емоційної збудливості та врівноваженості, особливості пристосування до навколишнього середовища. Виділяють 4 типи темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик та меланхолік (Илькун, 2013).

Для визначення типів темпераменту серед студентів застосовувався тест Г. Айзенка: двухфакторна модель, основними характеристиками якої є екстравертованість і нейротизм. Екстравертованість – це свого роду характеристика індивідуально-психологічних відмінностей людини, крайні полюси якої відповідають направленості особистості або на зовнішні об'єкти (екстраверсія), або на явища його власного суб'єктивного світу (інтроверсія). Нейротизм - це психічний стан, що характеризується емоційною нестійкістю, тривогою, хвилюванням, поганим самопочуттям, вегетативними розладами. Даний фактор також біполярний. Один з полюсів його має позитивне значення і характеризується емоційною стійкістю, інший полюс – емоційною нестабільністю. Емоційна стійкість властива сангвінікам і флегматикам, емоційна нестійкість - холерикам і меланхолікам. Дослідження Г. Айзенка призвели до висновку, що більшість людей знаходиться між полюсами розробленої ним двухфакторної моделі екстравертованості та нейротизму, і згідно нормальному розподілу ближче до її середини. За результатом цього дослідження здійснюється віднесення людини до одного з чотирьох типів темпераменту. Екстравертам (сангвінікам і холерикам) властиві товарищівість, гнучка поведінка, ініціативність, висока соціальна адаптованість, але мала наполегливість. Інтровертам (флегматикам і меланхолікам) притаманні спостережливість, замкнутість, схильність до самоаналізу, труднощі соціальної адаптації, фіксація інтересів на явищах власного внутрішнього світу, соціальна пасивність при достатній наполегливості (Лихтенштейн, Конашков, 2012, с. 15).

Проте у чистому вигляді, за рідкісним винятком, типи темпераменту не зустрічаються. Саме тому для співвідношення різних типів темпераменту в одного і того ж студента, використовувалася «Формула темпераменту», розроблена О. Беловим. Тест дозволяє визначити відсоткове співвідношення типів темпераменту (Илькун, 2013). Методика тестування темпераменту О. Белова є більш сучасною і дозволяє визначити переважаючий тип темпераменту, а також виявити представленість у темпераменті властивостей інших типів. Як і методика тестування Г. Айзенка, «Формула темпераменту»,

розроблена О. Беловим, легко сприймається і дозволяє швидко визначити, до якого типу темпераменту відноситься тестований (Корсунова, 2016, с. 319-324).

Наступним важливим кроком є підбір фізичних занять у відповідності до встановлених характеристик темпераменту. Студенти-холерики завдяки своїй активності та швидкої реакції прагнуть займатися видами спорту, яким притаманні інтенсивні темпи і рухи, вони схильні до емоційних видів спорту, наприклад, боротьби. Такі спортивні заняття здатні задовольнити потребу холериків у викиді енергії та емоцій. Студенти з сангвінічним типом темпераменту віддають перевагу командним видам спорту, побудованим на змагальній основі, оскільки такі види спорту дозволяють сангвінікам показати їх особистісні якості. Студентам-флегматикам віддають перевагу спокійним, одноманітним видам спорту, які не потребують значної взаємодії з іншими. У цих видах спорту флегматикам легко досягати успіху, адже вони схильні до тривалого і ретельного відпрацювання техніки та кропіткої роботи щодо поліпшення своїх фізичних якостей, а вироблені ними навички відрізняються міцністю. Студентам-меланхолікам найбільш притаманні заняття наодинці, які не викликають труднощів, пов'язаних з міжособистісним спілкуванням. Уникаючи таким чином подразнювальних факторів, меланхоліки здатні в силу своєї відповідальності і перфекціонізму відпрацьовувати фізичні якості до досконалості (Тутушкина, 1998, с. 233).

Грунтуючись на виявлених за результатами тестування характеристиках темпераментів, нами були запропоновані такі види додаткових фізичних занять, як йога, фітнес та бойовий гопак. Дані види спортивно-орієнтованих занять відповідають сучасним навчально-виховним тенденціям, сприяють формуванню та розвитку витривалості, сили, спритності, високого рівня працездатності та направлені на гармонізацію особистості і профілактику психологічного стресу.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Фізичне виховання та спортивне вдосконалення майбутніх військових лікарів є стартегічно важливим напрямом освітньої діяльності. Принцип особистісно-орієнтованого підходу з врахуванням особливостей темпераменту студентів, сприяє оптимальному вибору виду спортивних занять, що в свою чергу, сприяє підвищенню мотивації до занять фізкультурою та спортивного вдосконалення майбутніх мілітарних лікарів.

Вважаємо, що технологія диференціювання фізичної підготовки студентів буде педагогічно доцільною і ефективною, якщо при її проектуванні враховувати відмінності типів темпераменту студентів; зробити поділ контингенту студентів – майбутніх лікарів для Збройних Сил України на типоспецифічні групи, побудовані на базі виявлених об'єктивних кореляційних зв'язків між типами темпераменту і характерними цим групам рухових переваг, адекватних рухових

режимів і раціонально підбраного складу тренувальних засобів, методів і організаційних форм побудови навчально-тренувального процесу.

Література

Паливода, А. В. (2019). *Теорія і методика хортингу*: зб. наук. праць / за ред. Бех І. Д. (голова) та ін. К., 279 с.

Васькевич, С. С., Рогаль, І. В. (2019). *Розвиток гнучості у студентів на заняттях з фізичного виховання*. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 8 (116), 24 – 28 с.

Лотоненко, А. В., Стеблецов Б. А. (1996). *Фізична культура студентської молоді: досвід, проблеми, перспективи*. Фізична культура: виховання, утворення, тренування. К., № 23, 5 с.

Сергеєв, С. М., Рошупкін, А. О. (2015). *Урахування індивідуальних особливостей студентів у навчанні та вихованні*. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. № 12(14), 182 с.

Шогенов, Р. Х., Ветвицкая, С. М. (2017). *Роль темперамента в спорте* Международный студенческий научный вестник. № 6, 121 с.

Илькун, А. В. (2013). *Особенности построения тренировочного процесса у детей, занимающихся спортивной аэробикой с учетом их психо-физиологических характеристик*. Молодежь и наука: сборник материалов IX Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых с международным участием, посвященной 385-летию со дня основания г. Красноярск [Электронный ресурс]. Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, Режим доступа: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2013/section026.html>.

Лихтенштейн, В. И., Конашков, В. В. (2012). *Определение типа темперамента по тесту Г. Айзенка*. Учебное электронное текстовое издание. ФГАОУ ВПО УрФУ, 15 с.

Корсунова, В. И. (2016). *Сравнительный анализ практики тестирования темперамента управленцев по Г. Айзенку и А. Белову*. Электронный вестник Ростовского социально-экономического института. Выпуск № 2, 319-324 с.

Тутушкина, М. К. (1998). *Практическая психология: учебник* - 2 изд. СПб, Дидактика Плюс, 368 с.

MODERNIZATION OF PHYSICAL EDUCATION OF FUTURE MILITARY DOCTORS BY DETERMINING THEIR TEMPERAMENT

Oleksiy Moshkovskyy, Deputy Head of Sviatoshynskiy District State Administration, Kyiv, Ukraine; moshkovskyy.o@gmail.com

Abstract. *The training of modern military doctors is a long, multi-stage process that involves a comprehensive approach to training, where the acquisition of medical knowledge and skills is inseparable tandem with physical training and sports development. This publication is devoted to the idea of modernization of the organization of the modern process of physical education and sports improvement of students of the faculty of training doctors for the Armed Forces of Ukraine. In the course of the research the modern scientific literature was analyzed, pedagogical observation was carried out and a number of surveys and tests were conducted. According to the results of scientific research, this article reflects the idea of modernizing the technique of teaching physical culture using a personality-oriented approach, one aspect of which is to take into account the temperament of students, choosing sports-oriented classes designed to improve physical skills and harmonize future consciousness. military doctors, whose professional activity in the future will be associated with enormous physical activity and psycho-emotional stress.*

Personality-oriented approach and consideration of temperament as individual personality traits in the construction of physical education of future military doctors, reflects the main current trends and requirements for the educational process: modernization, humanization and individualization and meets the needs of modern students. Students of the faculty of training doctors for the Armed Forces of Ukraine of the National Medical University named after OO Bogomolets, as well as a personnel reserve for national security and defense.

Keywords: *physical education; temperament; personal-oriented approach; military doctors; innovative approach.*

References

- Palivoda, A.V. (2019). Theory and methods of horting: Coll. Science. works / ed. Bekh ID (chairman) and others. K., 279. [in Ukrainian].
- Vaskevych, S. S, Rogal, I. V. (2019). Development of flexibility in students in physical education classes. Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Issue 8 (116), 24 – 28. [in Ukrainian].

Lotonenko, A. V, Stebletsov B. A. (1996). Physical culture of student youth: experience, problems, prospects. Physical culture: upbringing, education, training. K., № 23, 5. [in Ukrainian].

Sergeev, S. M, Roshchupkin, A. O (2015) Taking into account the individual characteristics of students in teaching and education. Current problems of education and upbringing of people with special needs: a collection of scientific papers. № 12 (14), 182. [in Russian].

Shogenov, R. H, Vetvitskaya, S. M. (2017). The role of temperament in sport International Student Scientific Bulletin. № 6, 121. [in Russian].

Ilkun, A. V. (2013) Features of the construction of the training process in children engaged in sports aerobics, taking into account their psycho-physiological characteristics. Youth and science: a collection of materials of the IX All-Russian scientific and technical conference of students, graduate students and young scientists with international participation, dedicated to the 385th anniversary of the founding of Krasnoyarsk [Electronic resource]. Krasnoyarsk: Siberian Federal University, Access mode: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2013/section026.html>. [in Russian].

Liechtenstein, V. I., Konashkov, V. V. (2012). Determination of temperament type by G. Eisenko test. Educational electronic text edition - FGAOU VPO UrFU, 15. [in Russian].

Korsunova, V. I. (2016). Comparative analysis of the practice of testing the temperament of managers according to G. Eisenko and A. Belov. Electronic Bulletin of the Rostov Socio-Economic Institute. Issue № 2, 319-324. [in Russian].

Tutushkina, M. K. (1998). Practical Psychology: Textbook - 2nd ed. SPB, Didactics Plus, 368 [in Russian].